

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямків роботи ВНЗ є підготовка висококваліфікованих кадрів, від яких у майбутньому залежить успіх соціального та економічного зростання держави.

Підготовка фахівців нового рівня обумовлена новими умовами розвитку всіх сфер суспільства, оновленням характеру та змісту праці, зростанням вимог до професійних кадрів, подоланням негативних явищ у системі підготовки майбутніх фахівців.

Входження України у Європейський освітній простір, орієнтація на конкурентоздатність випускників ВНЗ на світовому інтелектуальному ринку, вимагає якісного рівня професійної підготовки майбутніх фахівців.

У системі професійної підготовки майбутніх фахівців чільне місце належить формуванню умінь. Це стосується різних галузей в тому числі і такої як соціальна педагогіка.

Сформованість професійних умінь соціального педагога впливає на якість кваліфікаційної характеристики майбутнього фахівця. Уміння і навички набуті у студентські роки стають важливою умовою постійного удосконалення професійної майстерності.

Аналіз дослідження. Питання формування професійних умінь майбутніх фахівців розглядається дослідниками в рамках професійної підготовки : теоретико-методологічні основи педагогічної освіти (Н.Г.Ничкало, А. Алексюк, Н.В.Кузьміна, А.К.Маркова), теорія професійної освіти (О.І.Гура,), професійна підготовка соціального педагога (Т.О.Дмитренко, Л.Г.Коваль, Ю.Р.Мацкевич, Л.І.Міщик, В.А.Поліщук, С.Я.Харченко).

Аналіз процесу формування професійних умінь ми проводили на методологічному, теоретичному та прикладному рівнях. Методологічний рівень передбачав розгляд професійних умінь у системі професійної підготовки

соціального педагога. Теоретичний пов'язаний з обґрунтуванням сутності професійних умінь соціального педагога. На прикладному рівні досліджено компонентний склад формування професійних умінь соціального педагога, проаналізовані результати експериментальної апробації технології формування професійних умінь у процесі педагогічної практики.

Формування професійних умінь соціальних педагогів являє собою цілеспрямований динамічний процес орієнтований на реалізацію концепцій особистісно-діяльнісного, диференційованого, комунікативного навчання у вищій школі, який забезпечує вирішення питань, пов'язаних із розвитком важливого компоненту професійної підготовки.

Ефективність формування професійних умінь залежить від того, наскільки правильно визначені цілі, завдання зміст процесу, використано оптимальні методи, прийоми, засоби, виділені педагогічні умови, у яких відбувається цей процес. Мова йде про розробку технології формування цього утворення. У дослідженні ми спираємось на праці В.П.Безпалько, Н.В.Кларіна, В.М.Монахова, О.М.Пехоти щодо визначення поняття «педагогічна технологія».

Метою даного дослідження є визначення технології яка б забезпечила формування професійних умінь у процесі педагогічної практики.

Основний виклад матеріалу. Поняття “педагогічна технологія” з'явилося в 50-60-ті роки в США та Англії. Під педагогічною технологією почали розуміти “сукупність засобів і методів педагогічного процесу”. В науковій педагогічній літературі нараховують достатня кількість визначень поняття “педагогічна технологія”. Проблема понятійного аналізу терміна “педагогічна технологія” перебуває в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних учених: Н.Абашкіної, К.Баханова, В.Беспалька, В.Бондаря, Б.Блума, С.Гончаренка, М.Кларіна, О.Савченко, Т.Селевка, В.Корнєєва, О.Пометун та ін. Але зміст поняття вони трактують по різному залежно від того, як автори уявляють структуру та складові навчального процесу. Різні визначення поняття ми не будемо розглядати, але зупинемося на основних.

З визначенням В. Безпалько, педагогічна технологія – це змістовна техніка організації навчального процесу. Н. Кларін означає педагогічну технологію як

системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних, методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічної мети [3, 90].

Педагогічна технологія в загально-педагогічному розумінні характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання. Окремо предметна педагогічна технологія – це сукупність методів і засобів для реалізації визначеного змісту навчання в межах одного предмета, за визначенням О.М.Пехоти [5].

Ми схилиємося до визначення Пометун О.І. педагогічна технологія – науково обґрунтована педагогічна система, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спрямованих на розв’язання проміжних цілей і заздалегідь визначений кінцевий результат [2, 7].

Визначення дозволяють виділити складові педагогічної технології:

1) концептуальна основа;

2) змістова частина навчання:

- мета навчання – загальна і конкретна;
- зміст навчального матеріалу;

3) процесуальна частина – технологічний процес:

- організація навчального процесу;
- методи і форми навчальної діяльності;
- методи і форми роботи викладача;
- діяльність вчителя по керівництву процесом засвоєння матеріалу;
- діагностика навчального процесу

Цю структуру ми використовуємо для визначення технології яка б забезпечила формування професійних умінь у процесі педагогічної практики.

Формування професійних умінь майбутніх соціальних педагогів здійснюється поетапно завдяки певним циклам. Всередині кожного з них проходить зміна певних етапів росту професійних умінь, відносна тривалість яких залежить від сукупності обставин зовнішнього середовища. Це можна пояснити так. Студент спочатку оцінює свої вміння як достатньо сформовані при стабільності зовнішнього середовища (наприклад, в умовах аудиторного заняття, у

штучно створених ситуаціях студент аналізує, визначає проблему, ціль, розв'язує, зіставляє з прогнозом, рефлексує і при цьому діє за певним шаблоном. І цей шаблонний алгоритм дій переносить в умови іншого середовища. При цьому створюються протиріччя між тим, що вміє за шаблоном, а в реальних умовах цей алгоритм дій призводить до невдачі.

Тоді знання, уміння, які використовувались в одних умовах, переосмислюються і у процесі нової практичної діяльності перетворюються в якісно нові, більш удосконалені.

Наступний крок забезпечує рефлексію майбутнього фахівця на власний досвід. Аналіз досвіду передбачає мисленнєве перетворення його результату під іншим кутом зору – з позицій фахівця із вже необхідно сформованим рівнем професійних умінь.

Оскільки формування професійних умінь майбутніх соціальних педагогів процес систематичний, поступовий, тоді в системі професійної підготовки необхідно використати ті види діяльності, які б забезпечували результативність. Цей процес ми розділили у такі періоди:

початковий (перший, другий курс навчання) він характеризується мотиваційно-орієнтуючий – період входження у професію, мета – формування уявлень студентів про професійну діяльність та професійні уміння; забезпечення морально-гуманістичної спрямованості особистості, інтересу до професії, до формування дидактичних умінь;

основний (третій, четвертий курс навчання), він характеризується як змістово-операційний; мета цього періоду – формування розуміння про систему професійних умінь, позитивного ставлення до професійної діяльності та до формування професійних умінь соціальних педагогів, самостійне використання теоретичних знань у практичній діяльності;

узагальнюючий (п'ятий курс навчання), він характеризується як результативний; мета його – формування творчого підходу до соціально-педагогічної діяльності, рефлексія студентів на власний рівень професійних умінь, корекція, активізація та закріплення умінь сформованих у процесі соціально-педагогічної діяльності.

Спираючись на психологічні дослідження про те, що уміння найбільш ефективно розвиваються у діяльності, і тому педагогічна практика є визначальним шляхом для формування цього утворення.

Педагогічна практика розглядається нами як складова навчально-виховного процесу, мета якого навчити студентів творчо використовувати у практичній діяльності науково-теоретичні знання і практичні уміння та навички, отримані у процесі вивчення педагогіки, психології, фахових дисциплін.

Мета соціально-педагогічної практики полягає у формуванні професійних умінь і особистісних якостей фахівця гуманістичної спрямованості й оволодіння ним видами педагогічної діяльності на рівнях бакалавра, спеціаліста, магістра.

Аналізуючи думки з цього питання, які висловив Д.С. Мазоха, можна стверджувати, що основними завданнями практики є:

поглиблення й удосконалення теоретичних знань і встановлення їхнього зв'язку з практичною діяльністю;

1) розвиток особистісних якостей, необхідних соціальному педагогу у його соціально-педагогічній роботі;

2) формування професійних умінь: когнітивних, організаторських, прогностичних, діагностичних, рефлексивних, уміння саморегуляції, охоронно-захисних, попереджувально-профілактичних, корекційно-реабілітаційних, соціально-терапевтичних,;

3) знайомство з основними типами й видами соціально-педагогічних установ, у яких проводяться різні види педагогічних практик;

4) освоєння сучасних соціально-педагогічних технологій групової та індивідуальної роботи з різними категоріями людей;

5) створення умов для розвитку здібностей і самореалізації студента з метою формування його власного стилю діяльності;

6) формування у студентів творчого дослідницького підходів до педагогічної діяльності;

7) розвиток навичок професійної рефлексії [4, 67].

Важливими принципами організації педпрактики є:

- принцип зворотного зв'язку теоретичного навчання і практики, з одного

боку осмислення і застосування теоретичних знань про людину і суспільство, отриманих в процесі вивчення навчальних дисциплін, визначення їх значущості для професійної діяльності, а з другого боку – закріплення при вивченні теоретичних дисциплін та організації навчально-дослідної роботи емпіричних знань, одержаних на практиці;

- послідовність – поетапне засвоєння всього комплексу професійних умінь і навичок, почергове оволодіння всіма професійними функціями;

- наступність – змістовний взаємозв'язок усіх видів практик, коли освоєння нового здійснюється на основі досвіду набутого студентами на попередніх етапах практичної підготовки;

Динамічність – поступове ускладнення завдань різних видів практики, розширення спектра соціальних ролей і видів діяльності, в які включається студент; збільшення обсягу й ускладнення змісту діяльності, що від курсу й до курсу стає все ближчими до роботи професіонала;

- поліфункціональність – одночасне виконання в ході практики будь-яких професійних функцій й оволодіння різними професійними ролями;

- перспективність – знайомство зі сферами педагогічної діяльності з урахуванням їх перспективного розвитку. Реалізація цього принципу вимагає ретельного підбору баз практик. Ефективна робота студента в установі може стати поштовхом до зацікавленості студентом адміністрації установи, що забезпечить йому працевлаштування;

Воля вибору – врахування інтересів і потреб як студентів, так і керівників практики, змісті завдань у рамках загальної програми даного виду практики. Цей принцип вимагає, щоб у програмі практики студентам, починаючи з першого курсу, пропонувалися як обов'язкові завдання, так і завдання на вибір, а на старших курсах практиканти могли б самостійно вибирати базу практики в залежності від майбутньої професійної діяльності;

Як стверджує Д.С.Мазоха співробітництво – створення під час практики таких умов, при яких стосунки між студентом і керівником практики будуються на пріоритеті довіри і партнерства. [4, 67-69]. З чим ми погоджуємося.

Педагогічна практика на відміну від теоретичного навчання з його

величезним науковим потенціалом характеризується конкретністю, вона є основою пізнання, доповнює і узагальнює теоретичні знання, підводить до аналізу наукового пошуку та узагальнення педагогічного досвіду, розкриває значимість професії, формує необхідні професійні уміння і навички, зміцнює позитивні мотиви навчання у вищому навчальному закладі. Через систематичні вправи у різних видах соціально-педагогічної діяльності майбутній фахівець навчається самостійно виконувати соціальні ролі: оцінювач, менеджер по інформації, брокер, посередник, мобілізатор, захисник, вчитель, коректор поведінки, проєктант, консультант, адміністратор.

У цій важливій ланці навчально-виховного процесу вищого навчального закладу знання трансформуються у систему професійних дій, в яких розвиваються професійні вміння.

Студенти оволодівають осмисленими соціально-педагогічними діями засвоюють алгоритм технологічних процедур, методиками соціально-педагогічного впливу, набувають досвіду корекції власних професійних дій.

Соціально-педагогічна практика проводиться протягом п'яти років навчання студентів. Цілі, завдання, зміст та форми організації, контролю ускладнюються, оскільки поглиблюються і розширюються вимоги до процесу набуття знань, умінь та навичок. Для досягнення мети визначаються критерії та показники, за якими можна визначити сформованість даного утворення: особистісне ставлення до професійних умінь та потреба в оволодінні ними; усвідомлення студентами сутності професійних умінь, їх об'єктивної необхідності і суб'єктивного значення у майбутній професійній діяльності; виявлення професійних умінь у соціально-педагогічній діяльності.

Таким чином, педагогічна практика студентів сприяє глибокому проникненню в сутність професії соціального педагога, формуванню інтересу і відповідального відношення до неї, розширенню і поглибленню професійно - педагогічних знань, формуванню елементів педагогічної майстерності, а також вона є важливим засобом формування готовності до професійно - педагогічної діяльності.

Відповідно проаналізувавши науково-методичну літературу з питань сутнісного змісту поняття "педагогічна технологія" ми можемо зробити висновок.

«Педагогічна технологія - це систематичне й послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого процесу навчання, а також система способів і засобів досягнення цілей і умов керування цим процесом» [1].

"Головною особливістю нових технологій, впроваджуваних в утвір, стає їхня гуманістична спрямованість. Саме з розробкою ідеї індивідуально-орієнтованого навчання зв'язується в освітній політиці перехід від педагогіки грамотності до педагогіки розвитку" [2,157].

Педагогічні технології є категорією процесуальної і являють собою певну систему діяльності. Виникнення й поширення нових технологій означає зміну самої діяльності й істотну перебудову цільових настанов, ціннісних орієнтацій, конкретних знань, умінь і навичок.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід, метод. посібник, авт. уклад. О.Пометун, Л.Пироженко. – К.: АПН, 2002.
3. Кларин М.В. Развитие «педагогической технологии» и проблемы теории обучения // Советская педагогика. - 1984. - № 4. - С. 117-122.
4. Мазоха Д. Феномен європейської інтеграції педагогічної освіти// Вища освіта України.- 2005.- №2.- С.82-87.
5. Пехота Елена Николаевна. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Институт педагогики и психологии профессионального образования АПН Украины. — К., 1997. — 430с.
6. Репкин В.В. Что такое развивающее обучение? // Начальный этап развивающего обучения русскому языку в средней школе. Харьков; Томск, 1982.

TECHNOLOGIES OF FORMING OF PROFESSIONAL ABILITIES OF FUTURE SOCIAL TEACHERS ARE IN THE PROCESS OF ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL PRACTICE.

The process of mastering the social-pedagogical technology is not completely studied, though it is a part of practical readiness of future social pedagogue and contributes the formation of his professional-pedagogue culture. The purpose of this research is determination of technology what would provide forming of professional abilities in the process of pedagogical practice.

